

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Georgii Calixti S. Theol. D. ... De Praecipuis Christianae Religionis Capitibus Disputationes XV.

Calixt, Georg

Helmeftadii, 1658

VD17 VD17 3:303575N

Disputatio IV. De sacra scriptura

[urn:nbn:de:bsz:31-128662](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-128662)

Item Franciscus Stancaricus Mantuanus antagonista Osiandri: sed secundum quod & Deus est & homo, adeoque Mediatorem, Redemptorem & Salvatorem nostrum esse secundum utramque naturam.

DISPUTATIO IV.

DE SACRA SCRIPTURA.

THESIS I.

UNam Dei simplicissimam essentiam, & in unâ illâ essentiâ tres verè & realiter distinctas personas, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum demonstravimus, quæque eò pertinebant, ut ratio instituti ferebat, explicavimus.

II. Nunc progrediendum ad Voluntatem Dei, ut videamus, quónam cultu ipse à nobis coli velit, quomodo in nos affectus sit, quæque κατὰ τὴν βουλήν τῆς δειλήματ^ο ἀπὸ media ordinaverit, per quæ è miserijs, in quas Adami, parentum & propriâ culpâ prolapsi sumus, eripiamur, & ad æternam illam beatamque vitam, plenamque & perfectam Dei trinarius cognitionem perducamur.

III. Hanc autem divinam voluntatem, per divinum verbum innotescere, nemo credo ausit negare. Hoc verò verbum, quo nimirum se suamque voluntatem Deus nobis patefaciat, alij esse volunt, non quod in libris Prophetis & Apostolicis scriptum habetur, sed quod unicuique privatim spiritus dicitur & revelet.

IV. Alij scriptum licet verbum recipiant, hoc tamen ambiguum & obscurum esse dicunt, cujus sensus ideo ex ipso ejus contextu depromi non possit, sed dependen-

deat ab interpretatione Ecclesiæ; versionem quoque pro fonte obtrudunt, & libros complures adjiciunt, neque libros tantum, sed præter libros traditiones non scriptas pari pietatis adfectu & reverentiâ suscipiunt ac venerantur.

V. Prioris erroris auctores sunt Th. Munzerus, Schwencfeldius, Libertini & alij Euthusiastæ. Posteriores omnes defendunt Pontificij.

VI. Quum veritatem cœlestem veritatis auctor & conservator Deus ministerio Martini Lutheri denuò in orbem reduceret, & discussis Antichristianis regni Pontificij, quod jam aliquot secula floruerat, tenebris fulgorem divinæ lucis ubique locorum radiare juberet, ex orienti huic soli, pro more suo, quem antiquum obtinet Satanas, nebulam quâ potuit, effudit.

VII. Excitavit enim qui veritatem impugnant, non modo è lustris Papatus Antichristi parasitos & satellites; verum ex ipsis illis qui contra Pontificem facerent, & crassos ejus, ostendente Luthero, errores agnoscerent, prodire fecit, qui renascentem doctrinam quoquo modo discernerent, adfligerent & impedirent.

VIII. Horum primus fuit Andreas Bodenstein Carlstadius, qui Luthero propter proscriptionem Cæsaris VVartburgi agente statuas è templis ejecit, & postea ab ipso aperte dissensit & discessit.

IX. Sequuti sunt alij, qui nec nesciente, nec improbante Carlstadio, colloquium sibi cum Deo esse fingebant, & mandatum habere se dicebant, ut impijs omnibus interfectis novum constituerent mundum, in quo soli pij & innocentes rerum potirentur.

Steid. l. f.

X. Ex hoc hominum genere fuit Thomas Munzerus

zerus Stollbergensis, concionator Alsteti in Thuringiâ, unde eiectus Noribergam venit, & inde pulsus Mulhusium: qui prodigiosam illam rusticorum seditionem excitavit, quæ non sine ingenti ipsorum strage comprimebatur A. C. c. 1035, Thomæque Franchusij quò profugerat captus, Helderungum deductus, & inde in castra ante Mulhusium reductus, capitis pœnam luit.

XI. Duo fuerunt præcipui furores Thomæ, Unus de abolendo Magistratu; alter de negligendo verbo scripto, & expectandis & magnificiendis adparitionibus, signis & somnijs.

XII. Utrumque unâ cum pluribus alijs de novo superadditis amplexi sunt Anabaptistæ, qui in Monasterium urbem VVestphaliæ magno numero confluerunt auspicijs Bernh. Rotmanni concionatoris Apostatæ, & Ioannis Sartoris Leidenensis, Regis personati; de quo, urbe A. C. c. 1035 die Ioannis Baptistæ captâ, supplicium sumtum est A. C. c. 1036, post die Sebastiani, 22. Ianuarij. Sleid. l. 10.

XIII. Ex officinâ Munzerianâ prodijt etiam Caspar Schwenckfeld ab Ossing, nobilis Silesius, qui & ipse complures errores adinvenit, & suum fecit eum, qui est de verbo scripto, quod ex II Cor. III, 6 literam occidentem dicebat, atque inefficax & inutile esse.

XIV. Eiusdem farinae sunt Libertini, auctoribus Copino Insulano Flandro, & Quintino Sartore Hannonio exorti circa A. C. c. 1039. De quorum erroribus, moribus & vitâ vide Calvinî instructionem adversus eosdem.

XV. Hic furor haud operosâ refutatione indiget. Doctorum enim & ductorum inscitia, impudentia, scelerata vita, demum tragicus exitus, & doctrinæ unâ cum suis auctoribus interitus abundè demonstrat non fuisse à

Deo

Deo & Spiritu sancto, quæ animo isti homines conceperant & agitaverant. Nam si ex Deo fuissent, dissolvi non potuissent, Act. v. 38.

XVI. Quanquam Deus ipse eis è diametro repugnat. Iosue enim mandat, ne recedat ab ore eius volumen legis. Christus allegat Legem, Psalmos & Prophetas, provocat ad scripturas, disputat è scripturis, & scrutamini inquit scripturas, quoniam ipsæ sunt, quæ testantur de me. Ioannes testem suæ vocationis facit scripturam. Paulus fidem ex auditu esse dicit, auditum autem per verbum Dei. Item scripturam divinitus inspiratam & utilem esse ad docendum ad arguendum. Petrus ait: Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis adtendentes lucenti tanquam lucernæ in loco caliginoso.

Act. 17, 12.

XVII. De Berrhoënsibus cum laude commemoratur, quod auditâ prædicatione Pauli scripturas scrutarentur, an hæc ita se haberent.

XIIX. Demum cur Deus eas scribi voluisset, & scripta conservasset, si eorum nullus futurus usus?

XIX. Et quum regula fidei ac religionis certa esse debeat, (nisi enim certa sit, regula non erit) & immota; quid econtrâ cogitationibus, speculationibus, signis & somnijs contemptius, vanius & fallacius esse potest?

XX. Ab hac blasphemiâ quàm non procul absint Pontificij, mox, si primò numerum, ordinem, & distinctiones librorum sacrorum recitaverimus, declarabitur.

SCRIPTURÆ
VET. & S. DI-
VINO.

XXI. Sacra scriptura dividitur in libros V. Test. & Novi. *Vetus* illud est, quod ante natum Christum instinctu Spiritus sancti conscriptum, Christum venturum promittit, typisque ac figuris adumbrat. *Novum* complementa promissionum quæ in Veteri habentur, continet; nempe

nempe Christi nativitatem, acta, passionem, resurrectionem & ascensionem describit, & salutem per fidem in hunc Christum impetrari perspicue docet.

XXII. Vetus solum à Iudæis recipitur. Repudiabatur olim à Simonianis, Marcionitis & Manichæis.

XXIII. Dividitur à Christo in Legem, Psalmos & Prophetas, Luc. ult. v. 44. Alibi in Mosen & Prophetas, Luc. xvi, 29. ubi Psalmi Prophetis ad censentur.

XXIV. A Iudæis dispescitur in IV. ordines.

XXV. Primus inscribitur חמשה חומשי תורה
 Quinque quinquerniones Legis, sive Lex partita in V. libros, quorum auctor indubitatus est Moseh. Hisce tamquam adpendices subjunguntur libri festivitatum, quos Iudæi in solennibus suis festis legere consueverunt; nempe Canticum Canticorum Selomonis, quod legunt in festo Pesach: in festo hebdomadam sive Pentecostes librum Ruth: in festo Tabernaculorum Ecclesiasten legunt. Threni Jeremiæ prophetæ, quibus templi & urbis desolationem deplorat, leguntur septimo die mensis quinti, hoc est, VII. Eid. Sextil. quo templum mandato Nebucadnezaris exustum fuit. Volumen Esther legunt diebus Purim, qui sunt xiv & xv mensis Adar, ut recolant memoriam admirandæ istius liberationis è sanguinolentis Hamanis machinationibus, temporibus Ahasveri; quem quidem Josephus Artaxerxen adpellat; alij tamen Xerxen esse malunt.

XXVI. Secundus ordo continet נביאים ראשונים
 Prophetas priores; nempe librum Josuæ, Judicum, duos Samuelis & duos Regum.

XXVII. Tertius נביאים אחרונים
 Prophetas posteriores, Jesaiam, Jeremiam, & Jezechielem (nam Danielem

LIBRI CA-
NONICI
VETERIS
TESTA-
MENTI.

l. ii. Antiq.
cap. 6.

lem ad quartum detrudunt) majores: & XII minores, Hoseam, Ioëlem, Hamos, Hobadiah, Ionam, Micham, Nahum, Habacuc, Sephaniam, Haggæum, Zachariam, Malachiam; qui omnes pro uno libro habentur, unde Stephanus Act. VII, 42, ubi ex Hamos cap. v, vers. 25 & seqq. quædam in testimonium adducit, ea in libro Prophetarum scripta esse dicit. R. David Kimhi Commentarium suum in eosdem ita orditur: *Hic liber est coagmentatus ex XII Prophetis. Dixerunt Doctores nostri simul esse compactos, ne liber ex illis periret propter brevitatem suam, si quisque per sese distinctus esset.* Ita vertit Mercerus.

XXIIX. Quarti titulus est ספר כתובים Liber scriptorum, nempe à Spiritu sancto, ut ita ab eo quod omnibus commune est, hanc partem denominaverint. Continet Psalterium; Proverbia; Job; Danielem; librum Hezræ & Nehemiæ, qui apud ipsos cum superiori conjungitur, & secundus Hezræ dicitur; Paralipomena, Hebræis רב־ימים Verba dierum five Chronologiam, nempe primo libro annorum כסו כסו כסו כסו כסו כסו, ab Adamo condito ad obitum Davidis; & secundo annorum כסו, à principio regni Selomonis ad finem captivitatis Babylonicæ.

XXIX. Hæc veteris Testamenti volumina à Judæis in Canone habentur, suspiciuntur & sanctè custodiuntur.

XXX. Quoniam verò Judæi tanquam librarij nostri sunt, quibus Deus sacros V. T. libros tradidit, commisit, & à quibus in nostrum usum conservari voluit, sicut ineptè faciunt qui horum aliquem rejiciunt, ita absurdè præter hos recipiunt Pontificij alios, Hebræis ignoratos, eisque tantum-

tantundem auctoritatis adtribuunt, ut habeant unde suis quisquilijs qualemcumque penulam mutuentur.

XXXI. Deinde primitiva Ecclesia, quæ optimè novit libros sacros & rationem eorundem, & à quâ quod testimonium recentior accepit, propagare debet, non mutare, eosdem in Canone ponit, non alios. Neque verò si de quibus dubitarint majores, non poterunt dubitare posterius: neque tribuere aliquibus, quod non tribuit antiquitas.

XXXII. Vide Melitonem Sardensem sive Asianum in Ep. ad Onesimum apud Eusebium *lib. IV, c. XXXV*. qui nescio an singulari consilio voluminis Esther non meminerit, an descriptorum incuriâ catalogo exciderit. Idem quoque volumen extra Canonem ponit Athanasius in Synopsi, quanquam apud Hebræos pro canonico haberi dicit. Deinde consule Origenem apud Eusebium, *lib. VI, c. XIX*. Nazianzenum *carmine de genuinis scripturæ libris*; quod concludit ita, ut dicat: *Quidquid extra hæc invenitur, inter adulterinos libros numerandum est*. Epiphanium *libro de pond. & mens.* Item *lib. V, tom. I, hæc. IIX*. Damascenum *lib. IV de fide orth. c. XIIIX*. Hieronymum *in prologo Galeato*. Cyprianum sive (ut alij rectius judicant) Rufinum *in expositione Symboli*. Hilarium *prologo in explanationem psalmorum*.

XXXIII. Synodus quoque Laodicensis eosdem, non Can. 59. autem plures in auctoritatem recipi, & in Ecclesijs legi jubet. Celebrata est circa A. C. cccclxix, & confirmata in sextâ generali, Constantinopoli in Trullo habitâ.

XXXIV. Hi itaque sunt Veteris Testamenti libri Canonici, ita dicti, quoniam canon sint & regula veritatis; sic enim Scripturam adpellat Tertullianus, & Chrysostomus

Hom. 13. in
2 Corinth.
LIBRI A-
POCRYPHI

68
Iostomus ἀποκρυφῶν ἀποκρυφῶν ἐν τῷ καὶ τῷ νόμῳ καὶ νόμῳ. Augustinus stateram divinam lib. II de Bap. contra Donatistas cap. VI. Sequuntur Apocryphi, hoc est, occulti, incerti sive dubij, ab Hebræis & primitivâ Ecclesiâ non recepti.

Cap. 6. v. 9.

XXXV. Inter hos primus sit liber Tobix, qui semetipsum Canonicum non esse satis demonstrat, dum Archangelo Raphaëli ministeria tribuit, qualia angelorum non sunt. Insuper ipsum Raphaëlem introducit dicentem: *Cordis piscis particulam, si super carbones ponas, fumus ejus extirpat omne genus dæmoniorum, sive à viro, sive à muliere, ita ut ultra non accedat ad eos.* Quasi verò hujusmodi armis debellantur principes & potestates, rectores mundi & tenebrarum seculi hujus, illa spiritualia in cælestibus.

XXXVI. De libro Iudith in prologo ejus ait Hieronymus, quòd ipsius auctoritas ad roboranda illa, quæ in contentionem veniunt, minus idonea judicetur. Certè peccat historia in rationem temporum enormiter. Nam cap. v, 21 dicit Achior: *Captivi ducti sunt in terram non propriam, & templum Dei eorum factum est in pavementum, & civitates eorum captæ sunt ab adversarijs: & nunc conversi ad Deum suum ascenderunt de dispersione qua dispersi erant illic, & possederunt Hierusalem, ubi sanctuarium eorum.* Accidit itaque post captivitatem Babylonicam: at tunc nullus fuit Arphaxat aut Nabuchodonosor, quorum capite primo mentio fit. Deinde Bethulia in Judæis nulla; sed nomen confictum, sicut Iudith & Holofernes. Demum nihil ejus habet Josephus historicus fidelissimus ac diligentissimus.

XXXVII. Hic igitur liber, quemadmodum quoque liber Tobix, argumentum potius videtur piæ religioseque fabulæ aut comædiæ, quàm vera historia.

XXXIX.

XXXIIX. Sequuntur libri Maccabæorum primus & secundus. De secundo notetur, quod primo aliquoties contradicat. I Maccab. cap. IX occumbit Judas Maccabæus, anno Græcorum sive Seleuci CLII. Idem II Maccab. c. I literas scribit ad Aristobulum Anno CLXXXIIX, hoc est, xxxvi anno post obitum suum. Idem I Maccab. cap. IV sanctuarium purgat ante mortem Antiochi: II Maccab. cap. X post obitum Antiochi. Primo Maccab. cap. VI Antiochus in Persiâ ex mœrore mortuus esse scribitur: II Maccab. cap. I in templo Naneæ lapidibus obrutus & membratim dissectus; rursus cap. IX peregrè inter montes vitam finijisse. 7 Consarcinatus autem est hic liber ex libris Jasonis Cyrenæi, ut fatetur auctor cap. II, 24. qui & ipse sub finem veniam petit, si minus benè dixerit. Hæc autem quàm rectè Spiritui sancto auctori canonicarum scripturarum convenient, quis non videt?

XXXIX. Porrò primo lib. cap. VI Eleazarus; & secundo libro cap. XIV Razias, (qui tamen timidè potius quàm generosè mortuus est) *divitibus* laudantur. Dicit autem Augustinus: *In sanctis Canonicis libris, nusquam nobis præceptum permissumve reperiri potest, ut vel ipsius adipiscendæ immortalitatis, vel ullius carendi, cavendive mali causa nobismetipsis necem inferamus.* Unde colligere licet, Augustinum hosce libros pro sanctis & Canonicis non habuisse. Gregorius quoque Magnus ille Episcopus Romanus, quando ex primo Maccabæorum Eleazari exemplum adducit, *eos libros canonicos non esse, sed tamen ad ædificationem ecclesiæ editos, testatur.*

I. de civit.
cap. 20.

I. 19. Moral.
cap. 13.

XL. De libro Baruch, (adscribam verba ipsius Belarmini, quæ poterunt esse prodigij loco) *controversa fuit*

Est, tum quia non invenitur in Hebræis codicibus, tum etiam quia nec Concilia antiqua, neque Pontifices, neque Patres, qui catalogum librorum sacrorum texunt, hujus Prophetæ disertis verbis meminerunt. Itaque ex Catholicis Io. Driedo hunc librum negat esse canonicum. Ceterum nobis contrarium persuadet Ecclesiæ Catholicæ auctoritas, quæ in concilio Tridentino Sess. IV Prophetam Baruch inter sacros libros numerat: & in profesto Pentecostes palam lectionem ex libro Baruch legi jubet. Nec desunt etiam veterum Patrum testimonia. Hactenus Bellarminus.

XLII. Quod concilium Tridentinum nobis opponit, plusquam ridiculum est. Nec majoris facimus ipsius Ecclesiam; quanquam ea ipsa libri quarti Hebræ, (quem nobiscum Canonicum esse insciantur) sententias aliquot in sacrosanctæ suæ missæ mysterio, & in publicis suis precationibus usurpat feriâ tertiâ Pentecostes, & in solemnitatibus Martyrum, teste Pererio lib. XV. Comment. in Daniel.

XLIII. Quin eundem citat Ambrosius & Cyprianus; Pastorem Hermetis Origenes, Tertullianus, Irenæus, Clemens Alexandrinus, Athanasius, Cassianus: teste ipso Bellarmino. Hinc igitur satis manifestum, non statim Canonicum librum esse, quia citetur à Patribus.

XLIII. Liber Sapientiæ & Ecclesiasticus, quos Solomon adtribuunt, ejusdem sunt conditionis.

XLIV. Neque enim ab antiquis solum non recensentur cum canonicis: sed apertè extra canonem ponuntur. Hieronymus in Galeato. *Quidquid extra hoc est, inter Apocrypha est ponendum. Igitur Sapiëntia, quæ vulgò Salomonis inscribitur, & Jesu filij Sirach liber & Judith & Tobias & Pastor non sunt in Canone. Maccabæorum primum librum Hebraicum reperi. Secundus Græcus est, quod ex ipsâ*
qui-

quidem phrasi probari potest. In prologo Proverbiorum. Fertur & Panæretos Jesu filij Sirach liber; & alius pseudepigraphus, qui Sapiencia Salomonis inscribitur. Quorum priorem Hebraicum repertum. Secundus apud Hebræos nusquam est, quin & ipse stylus græcam eloquentiam redolet, & nonnulli scriptorum veterum hunc esse Judæi Philonis adfirmant. Sicut ergo Iudith & Tobia & Maccabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos in canonicas scripturas non recipit, sic & hæc duo volumina legat ad aedificationem plebis, non ad auctoritatem ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Athanasius in Synopsi. Præter Canonicos sunt adhuc alij V. Instrumenti libri non Canonici, qui catechumenis tantum leguntur, Sapiencia Salomonis, Sapiencia Jesu filij Sirach, Esther, Iudith, Tobias. Ipsi sunt libri V. Instrumenti non Canonici. Quidam verò ex veteribus apud Hebræos pro Canonicis reputari dixerunt librum Esther. Epiphani. lib. de pond. & mens. Salomonis Sapiencia & Sapiencia Jesu filij Sirach in numerum receptorum non referuntur. De iisdem libris Damascenus lib. IV, cap. XI IX. Pulchri hi quidem libri & honesti, sed non numerantur in Prophetis, neque ponebantur in arcâ. Rufinus in expolit. Symboli: Sciendum quod & alij libri sunt, qui non Canonici, sed Ecclesiastici à majoribus appellati sunt, ut Sapiencia Salomonis & Jesu Sirach, Tobias, Iudith, libri Maccabæorum; quæ omnia legi quidem in ecclesiis voluerunt, non tamen profertur ad auctoritatem, ex his, fidei confirmandam. Horum auctoritatem sequuntur recentioribus complures, Rabanus Maurus, Hugo & Richardus de S. Victore, Nic. Lyranus, Dionysius Carthusianus, & inter ipsos Pontificios nonnulli.

XLV. Demum magnum contra hos libros argumentum est, quod nullus eorum utut prolixus in N. T. ullo modo adlegatur aut citetur. Non igitur à Christo

&c

& Apostolis adprobantur: imò apertè rejiciuntur per illam distinctionem, quâ Christus libros V. T. dividit in Legem, Psalms & Prophetas. Constat enim à temporibus Malachiæ non vixisse in populo Judaico Prophetas.

XLVI. Manifestum est igitur, nisi servetur hæc inter Canonicos & Apocryphos libros distinctio, conculcari testimonium primitivæ Ecclesiæ, convelli auctoritatem universæ scripturæ, ostensâ nimirum falsitate & contradictionibus ex Apocryphis. *Admisso enim semel, ut rectè monet Augustinus, in tantum auctoritatis fastigium officioso aliquo mendacio, nulla illorum librorum particula remanebit, quæ non ut cuique videbitur, vel ad mores difficilis, vel ad fidem incredibilis eadem perniciosissimâ regulâ ad mentientis auctoris consilium officiumque referatur.*

XLVII. Fragmenta quoque librorum, quæ neque apud Hebræos inveniuntur, neque antiquitatis suffragia meruerunt, neque conveniunt cum ipsis libris, in canone ponunt Pontificij, ut in Esther IX capita; in Daniele hymnum trium puerorum; historiam Susannæ; item Belis & Draconis, quas fabulas adpellat Hieronymus.

XLIX. Orationem Manasse; Hezræ lib. tertium & quartum; Maccabæorum tertium nobiscum rejiciunt.

XLIX. Tantum de libris V. Testamenti dictum esto. Sequitur Novum, ubi primùm se offerunt IV Evangelia.

LIBRI NO-
VI TESTA-
MENTI

L. MATTHÆUS primus scripsisse traditur, & quidem Hebraicè, à Judæis ad gentes transiturus: unde Eusebius Evangelium secundum Hebræos adpellat, *l. III, cap. XXI. & cap. XLIX*, clarè dicit Evangelium hoc patrio sermone ab auctore conscriptum; quod itidem apud eundem *lib. eodem cap. ult.* Papias testatur. Confer Irenæum *l. I, cap.*

l. I, cap. XXVI; & l. III, cap. I; Epiphanium l. I, tom. II, hæc. XXIX; Chrysoftomum in Matthæum & Theophylactum, qui ait: Matthæus omnium primus scripsit Evangelium Hebræico idiomate, ad eos qui ex Hebræis crediderant, post IIX annos adsumti in cælos Christi. Porrò Joannes Græcè, ut ferunt, interpretatus est. At Marcus post X annos adsumti Christi ex ore Petri edoctus scripsit. Lucas autem post XV annos. Denique Joannes rerum divinarum peritissimus post XXXII. Hæc Theophylactus. Marcus itaque discipulus Petri rogatu auditorum Petri scripsisse ab Eusebio narratur, ipsamque scriptionem à Petro comprobata esse. Marcus discipulus & interpret Petri, ait Irenæus, & ipse quæ adnunciata erant, præscripta nobis tradidit. Eadem repetit Hieronymus in Catal. c. IIX. LUCAS ipse ideò se scribere dicit, ut Theophilus cognoscat eorum, in quibus eruditus sit, ἀσφάλεια. JOANNES omnium consensu ultimus scripsit, præcipuè divinitatem Christi contra Ebionem & Cerinthum, ut supra quoque adnotavimus, adstruens, atque ea persequens quæ reliqui præterijisse videri poterant.

hist. l. 2. c. 15.
l. 3. cap. r.

L. I. Acta Apostolorum à Lucâ memoriæ consecrata sunt, nempe Missio Spiritus sancti, Martyrium Stephani, Conversio Pauli, Synodus Apostolorum, itinera, prædicationes, carceres, præcipuè Pauli, usque quò Romam venit, ubi in liberâ custodiâ biennium mansit.

L. II. Pauli Epistolæ indubitatae tredecim sunt: Ad Romanos; Duæ ad Corinthios; ad Galatas; ad Ephesios; ad Philippenses; ad Colossenses; Duæ ad Thessalonicenses; totidem ad Timotheum; una ad Titum, & una ad Philemonem.

L. III. De Epistolâ ad Hebræos ambigitur, an Pauli sit.

K

sit.

fit. Neque enim Pauli nomen, ut cæteræ omnes, præfixum habet; neque phrasi Paulinæ congruit. Cap. II, v. 3, dicit: *Quomodo nos effugiemus si tantam neglexerimus salutem: quæ cum primum enarrari ceperit per Dominum, ab ijs qui ipsum audierunt in nos confirmata est, contestante Deo signis & portentis & varijs virtutibus.* At Paulus nulli mortalium Evangelium suum acceptum refert, Gal. I, 12. Neque opus habebat, ut confirmaretur in ipso, qui id à Deo didicerat, & plurimis miraculis ipse confirmarat. Quamquam igitur auctoritatem huic epistolæ non detrahimus, Pauli tamen esse non putamus.

LIV. Unde & Hieronymus de eadem in Catalogo: *Cap. 5. Epistola quæ fertur ad Hebræos, non ejus creditur, propter styli sermonisque dissonantiam, sed vel Barnabæ, juxta Tertullianum: vel Lucæ Evangelistæ, juxta quosdam: vel Clementis Romanæ postea Ecclesiæ Episcopi, quem ajunt sententias Pauli proprio ordinasse & ornasse sermone.* In eadem sententiâ est Cajus antiquus Doctor & auctor apud eundem, & apud Eusebium *Historiæ lib. VI, cap. XIV.*

LV. Addit tamen Hieronymus, Paulum fortè ad Hebræos scripsisse, & propter invidiam sui apud eos nominis, titulum in principio salutationis amputasse. Sunt certè multo plures, qui eam Paulo tribuunt, neque aliud fuerit omnes eos recensere, quàm tempore abuti. Quoniam verò Canonicam & à Spiritu sancto profectam eam esse concedimus, supervacaneum est de auctore litigare: Paulo autem indubitato adtribuere, fortè temerarium.

LVI. Petro duæ tribui solent Epistolæ, de quibus Eusebius in hunc modum: *Una Petri Epistola, quæ prior esse dicitur, omnium consensu est adprobata. Hanc quasi extra omnem controversiam positam, veteres in suis scriptis citarunt.*

Eam

Eam autem, quæ illius secunda fertur esse Epistola, non ita auctoritate & testimonio veterum confirmatam accepimus. Verùm cum plerisque perquam utilis videretur, unà cum alijs scripturis studiosè perlegi perdiscique solita est. Et post: Ex scriptis Petri unam solam Epistolam germanam novi, eamque summo antiquorum presbyterorum consensu adprobatam.

LVII. De Jacobi Epistolâ merito dubitatur. Jacobus enim frater Domini, qui & Major & Justus cognominabatur, cujus hanc volunt esse Epistolam, martyrium perpeffus est A. C. XLIII, cum nuper Imperium accepisset Claudius. Iste verò Jacobus scribit post excidium Solymarum, XXI tribubus dispersis. Deinde planè mutus est de merito & satisfactione Christi, & fide in Christum, quæ urgere solent & debent Apostoli; præsertim cum eo tempore scribar & ad eos, ad quos maximè opus, alioquin legi & ceremonijs nimium addictos. Atque Eusebius de eâdem in hunc modum: *Ἰστέον ὅς ποσείσται μὲν. Non enim multi veterum ejus mentionem faciunt, sicut nec ejus quæ Judæ dicitur, quæ & ipsa una est è septem quas Catholicas adpellant. At tamen scimus & ista cum reliquis in plurimis ecclesijs publicè legi.*

hist. l. 2.
cap. 23.

LIX. De Judæ tamen Epistolâ magis adhuc dubitari potest, quum adleget Apocrypham historiam concertationis Archangeli & Diaboli de corpore Mosis, & citet vaticinium de libro Apocrypho Henoch. Dicit quoque: *Memores estote verborum quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi.* Et subjungit verba Petri, ex secundâ ep. cap. III, vers. 3.

vers. 17.

LIX. De Epistolis & Apocalypsi Joannis Eusebius in hunc modum: *Prior ejus epistola cum à recentioribus tum à veteribus absque ullâ hæsitacione recipitur. Reliquis verò duabus*

hist. l. 3.
21 & 22.

bus contradicitur. De Apocalypsi etiamnum apud multos dispar est opinio, probantibus illam alijs, alijs verò reprobantibus.

LX. Atque hæc etiam sunt scripta Novi fœderis, cùm indubitata, tum de quibus aliquando dubitatum fuit; quamquam nos de ijs nemini litem movebimus.

FONTES S.
SCRIPTU-
RÆ.

LXI. Scriptum autem est sacrum volumen principio & ab ipsis auctoribus, duabus linguis; Novum quidem Græcâ, nisi quod, ut adnotavimus, à plerisque excipiuntur Evangelium Matthæi & Epistola ad Hebræos: Vetus Hebræâ illâ antiquâ, quæ cœva mundo & in solâ familiâ Heber, cum linguæ confunderentur, salva remansit. Nam quæ in usu erat temporibus Christi & Apostolorum, Hebraica quidem adpellabatur, verùm erat Syriaca, quæ in prioris locum successerat tempore captivitatis Babylonicæ, nata ex mistione Chaldaicæ & Judaicæ. Chaldeæ verò dialecti usus est in libro Hebræ à capitis IV, v. 8, usque ad cap. VII, versum 27; ubi decreta Regum Persicorum referuntur: & in Daniele à cap. II, v. 4, usque ad caput octavum: & in Jeremiâ cap. x, versu unico, eoque undecimo. Qui Jobum alio quàm Hebræo idioma te loqui censent, falluntur: habet autem accuratum delectum verborum, ut commune dicendi genus excedere videatur, neque caret metris; quibus etiam scriptos constat Psalms, & Threnos, & Proverbia, & Cantica quæ libris inserta legimus, quamquam rationem ea metiendi memoriâ hominum excidisse arbitror.

LXII. Hoc quoque constat, auctores nonnullorum librorum ignorari, neque quicquam certi aliunde erui posse. De istis itaque omnibus, quod de uno Jobi libro

præf. in
Job. c. I.

Gregorius Magnus rectè monuit, obtineat: *Quis hæc scripserit, valde supervacaneè queritur, cùm tamen auctor Sp. S. fideliter*

deliter credatur. Ipse igitur hæc scripsit, qui hæc scribenda dictavit. Si magni cujusdam viri susceptis epistolis legeremus verba, eaque quo calamo essent scripta quereremus, ridiculum profectò esset, si non epistolarum auctorem scire, sensumque cognoscere, sed quali calamo earum verba impressa fuerint, indagare studeremus. Cum ergò rem cognoscimus, ejusque rei Sp. S. auctorem tenemus, quia scriptorem quærimus, quid aliud agimus, nisi legentes literas de calamo perscrutamur?

LXIII. De sectionibus in capita & versus notetur ex Balæo cent. III, cap. LXXXVII, (ut citant Magdeburgenses) Stephanum Longthonom Archiepiscopum Cantuariensem, qui A. C. ccccxxvii vitâ functus est, distinctionis in capita auctorem esse; neque enim ante ea tempora capitum apud ullos usus: distinctionem autem in versus cepisse patrum memoriâ.

cent. 3. 6. 7
& 10.

LXIV. Porrò non sine singulari providentiâ divinâ integri servati sunt fontes, ipsis Judæis in id incredibile diligentia & religione incumbentibus.

FONTIUM
INTEGRITAS.

LXV. Confecerunt volumen quod Mazzoreth, latinè Exhibitionem adpellant; in quo omnium in Biblijs versuum, vocabulorum, & literarum summa subducta exhibetur, indicatur præterea, quot literis singuli libri constent, ubinam medium, ubi quarta adnotetur pars; quot præter communem scriptionem majores, quot minores, quot mediocres literæ, quæ etiam permutatæ observentur.

LXVI. Bened. Arias Montanus præfatione in secundum tomum sacri adparatus: *Quantâ integritate*, inquit, *sacra Biblia in eâ linguâ, quæ sancta adpellatur, semper conservata fuerint, plerique doctissimi viri constanter adseverarunt; idque à nobis etiam aliquando demonstrabitur. Idem:*

Dei consilio factum putamus, ut cum magna Græcorum Latino-
rumque serè omnium ejusdem auctoris exemplarium, ac præser-
tim manuscriptorum, pluribus in locis varietas deprehendatur,
magna tamen in omnibus Hebraicis, quæcumque nostro seculo in-
veniuntur, Bibliis, scriptiois æqualitas, similitudo & constan-
tia seruetur, quocumque modo scripta illa sint, sive solis conso-
nantibus consent, sive punctis etiam instructa visantur.

LXVII. Hunc opponimus Alphonso Salmeroni,
qui prolegomeno IV Comment. in Evangelicam historiam pro-
lixè ostendere conatur, Veritatem sive lectionem Hebræam
non esse sine plerisque vitijs & corruptionibus, ut non sit per o-
mnia illi temerè fides adhibenda: sed potius translationi-
bus Græcæ & Latinæ. Ejusdem sententiæ sunt Jacobus
Episcopus Christopolitanus præf. in Psalmos, & Melchior
Canus de locis Theologicis, l. II, cap. XIII.

proleg. 13

LXIIII. Verum evidentissima veritas ipsum Bel-
larminum hisce suis socijs contradicere coëgit. Et ipse
Salmero sibi contrarius, ex fontibus dubia docet expli-
canda esse & emendandos errores, qui in vulgatam irrepsērunt
editionem, vel injuriâ & malitiâ librorum vel temporum.

VERSTO-
NES S.
SCRIPTU-
RÆ

LXIX. Quum autem Verbum divinum latiùs pro-
pagandum esset, Hebræa verò lingua arctis terrarum limi-
tibus clauderetur, primùm quidem translatum fuit in
Græcam, omnium tum temporis usitatissimam, & eom-
munem gentium Mercurium. Inde quia tamen non o-
mnes, ad quos Verbum pervenit, græcè noverant, cum
Vetus tum Novum Test. in Latinam & alias translata
fuère, prout usus & auditorum captus postulabat. Nam
sunt varia dona, inter quæ etiam γέννησις καὶ ἐρμηνεία
γλωσσῶν, quibus Ecclesiæ doctores instruit Spiritus san-
ctus πρὸς τὸ συμφέρον. Semperque non tantum licuit, sed

1 Cor. 12, 7
& 10.

ἵκανον

oportuit Scripturam quocumque vernaculo sermone interpretari. Sic Ulphilas Gothorum Episcopus apud Socratem *primum Scripturam in eorum linguam convertit, ubi instituit animo, ut barbari illi sancta Dei eloquia perdiscerent.* Sic Theodoretus testatur, *Hebraicos libros non modo in Græcum idioma conversos esse, sed in Romanam quoque linguam, Aegyptiam, Persicam, Indicam, Armeniacam & Scythicam atque adeò Sauromaticam, & breviter in omnes, quibus ad hunc diem, inquit, nationes utuntur.* Sic Hieronymus *multarum gentium linguis Scripturam jam olim translata fuisse docet.*

14. c. 27.

de adf.
Græc. l. 5.præf. in
Euang.

LXX. Græcæ versiones sex numerantur, quarum celeberrima est LXXII seniorum, qui seni è singulis tribus à Ptolemæo Philadelpho acciti libros V. T. felicissimè & ad Hebraicam veritatem maximè adpositè transulerunt. Vide Joseph. *Antiq. l. XII, cap. 11; Epiphani. de pond. & mens. August. de doct. Ch. l. II, c. XV; de civit. l. XIII, cap. XLIII; & cum primis Aristæi unius ex interpretibus de hac re librum, qui à Josepho citatus etiamnum existat.* Quoniam verò de eâ, quæ hodie nomen LXX præfert, dici non potest, quod de illâ prædicant Aristæus & Josephus, nempe factam esse *κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν ἢ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν*, nullus dubito eam aut non esse germanam, aut certè miserè depravatam & interpolatam: nam etiam de suâ ætate testatur Hieronymus, per omnes ecclesiarum bibliothecas invaluisse exempla ejus ab Origene & Theodotione corrupta.

LXX INTERPRETES.

Ep. ad Aug.

LXXI. Altera est Aquilæ Pontici, qui è Judæo Christianus & è Christiano iterum factus est Judæus; Tertia Theodotionis Marcionitæ; Quarta Symmachi Ebionæ; Quinta inventa Nicopoli apud Actium littus; Sexta itidem

dem reperta in dolio apud Jericho temporibus Antonini Severi. De hisce, & quomodo inde Origenes confecerit sua Tetrapla, Hexapla & Octopla, consule Euf. *hist. l. VI, cap. XII*; Epiphan. *l. de pond. & mens.* & Athanas. *in calce Synops.* qui sex istis septimam Luciani martyris subjungit, quæ videtur fuisse emendatio LXX; quam itidem ab He-lychio præstitam ex Hieronymo colligere licet.

l. 2. de doct.
Christ. c. 14.

LXXII. Latinas suo tempore complures fuisse, testis est Augustinus: ipse autem Italiam quamdam cæteris præfert, quam *verborum tenaciorem, cum perspicuitate sententiæ esse* dicit. Hieronymum quoque propriam dedisse constat; atque hanc ipsam esse volunt Pontificij Vulgatam illam; quod tamen non facile crediderit, qui legerit Hieronymum ostendentem multa aliter vertenda esse, quam vertit Vulgata. De hac verò Tridentini statuunt; *ut in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus aut expositionibus pro authentica habeatur, & quod eam nemo rejicere quovis prætextu audeat, vel præsumat.*

Sess. 4.
doc. 1.

Præfat. in
Iob. c. 2.
num. 4.

LXXIII. Hoc verò barbarum & beluinum esse, nemo tam stupidus est, qui non intelligat, ut versio aliqua authentica sit, nec rejiciatur, si à fonte longiusculè abeat: imò fontibus rejectis ipsa præferatur. Neque enim Joannes Pineda veretur affirmare: *nihil sacræ autoritatis habentis est, nisi quod in latino codice vulgato habemus*; non credo alià de causâ, nisi quia existimat Ecclesiam Romanam fontes suis decretis nondum confirmasse. Quoniam enim hætenus ipsis neque cum sensu, neque cum consensu communi benè convenit, sibimet quoque tandem manus inferunt. Audiant enim jus suum, quod ita ex Hieronymi Epistolâ ad Lucinium; *Ut veterum librorum fides de Hebræis*

aut. p.

volum.

voluminibus examinanda est, ita novorum Græci sermonis normam desiderat. Hoc decretis insertum fuit.

LXXIV. Eiusdem Hieronymi præclara sententia Epistolâ ad Suniam & Fretellam legitur ista: *Sicut in N. T. si quando apud Latinos quæstio exoritur, & est inter exemplaria varietas, recurrimus ad fontem Græci sermonis, quo Novum scriptum est Testamentum: ita in V. T. si quando inter græcos Latinosque diversitas est, ad Hebraicam recurrimus veritatem.* Cum Hieronymo facit etiam Augustinus, qui ait: *Cum diversum aliquid in codicibus invenitur, ei linguæ potius credatur, unde est in aliam per interpretes facta translatio.*

L15 de civ.
cap. 13.

LXXV. Nullo modo fieri potest, ut versio ita omninò reddat ut habetur in fontibus. Sunt verba, sunt proverbia, sunt sententiæ, sunt ambiguitates, sunt mysteria primævæ linguæ, nec non Græcæ propria, peculiariora, quæ in aliam transfusa obscurantur, intricantur, interdum planè pereunt.

Vide Ariam
Mont. in
præfat.

LXXVI. Nihil nunc dico de vitijs quæ in Vulgatam versionem irrepsert; quòd discedat à fontibus; quòd vitio temporum, & incuriâ librariorum depravata sit; quòd ipsa ejus exemplaria aliter atque aliter habeant.

VERSIO
VULGATA

LXXVII. Longè modestiùs de suâ germanâ versione sensit Hieronymus, cui hanc, qualiscunque est, velit ipse aut nolit, adscribunt: is certè nemini illam obtrudi voluit. *Si cui legere non placet, inquit, nemo compellit invitum.* Et ad ipsum non veretur scribere Augustinus: *Etiam nobis videtur aliquando te quoque in nonnullis falli potuisse.*

Ep. 11. apud
August.
Ep. 10.

LXXVIII. Neque hoc negat Hieronymus. Certè enim Interpretes Prophetæ non sunt; falli possunt, & sensum quem exprimere laborant, non adsequi. Ipse Bellarminus, *Admittimus, ait, Interpretem non esse Prophetam, & er-*

lib. 2. de
Verb. c. 11.

rare potuisse, tamen dicimus eum non errasse in illa versione quam adprobavit Ecclesia. Nempe ideo (quisquis tandem ille) tunc non erravit, quia post aliquot secula Tridentini patres istam versionem decreto erant adprobaturi. Verum nimis ingenua, vel fortè imprudens est confessio Salmeronis: *Si integra sunt volumina Hebræorum & sincera,* (quod non audeat negare Bellarminus) *necessario confitendum est, editiones tum LXX Græcam tum Hieronymi Latinam, quæ illis non conveniunt, falsas esse & depravatas.* Neque satis cautè, etsi satis rectè Ben. Pererius in ipso statim primo capite Genesios v. 21; & in secundo v. 6 & 21 ex Hebræo longè aliter legendos & intelligendos esse docet, ac habentur in vulgatâ.

LXXIX. Non autem dogmatibus suis fulciendis sufficere arbitrantur Pontificij, vel libros Apocryphos Canonicis adnumerare, vel pravam versionem pro fonte obtrudere, nisi eodem jure totius sacræ Scripturæ interpretationem adtribuunt suæ Ecclesiæ, cujus caput Pontificem dicunt, qui solus summus controversiarum iudex sit, errare non possit, cujus vox tanquam divina & irrefragabilis audienda.

XXC. Et quid differant à Schwenckfeldio? Is neglecto verbo, suæ mentis speculationes sectabatur. Neque verò Pontificijs aliud verbum est, quàm larva resque nihili, si non ex ipso verum ex mente Camilli Burgesij, sive (ut nunc, postquam fastigium illud Romanum conscendit, adpellari mavult) Pauli quincti, sensus ejus petendus sit. Non enim quod ipsum, sed quod ille dixerit, auctoritatem obtinebit: neque sensus is fuerit, quem suppeditaverint ipsa verba & planus contextus, sed qui Luperco Vaticano arriserit, aut per somnium in somno oblatus fuerit.

XXCI.

XXCI. Ut autem hæc aliquo prætextu facere videantur, adfingunt Scripturæ inexplicabilem obscuritatem; planissime ad morem nequissimorum hereticorum, qui, ut refert Irenæus, *cum ex scripturis arguuntur, in accusationem ipsarum scripturarum convertuntur, quasi non rectè habeant, neque sint ex auctoritate, & quia variè sint dictæ, & quia non possit ex his inveniri veritas ab his, qui nesciant traditionem.* Sic quoque Tatianus, auctor & antesignanus ille Encratitarum, (vide Iren. l. I, cap. XXXI; Euseb. l. IV, c. XXVII; Hieron. in Catal.) qui sacrarum scripturarum sensus ac sententias pro suo arbitratu, ut ait Eusebius, interpretantur, quosque ut in hoc, ita in pluribus alijs magistros habent Pontificij; is elaboravit librum quemdam quæstionum, quibus pollicebatur se sacras literas involutas & obscuras esse demonstraturum. Verùm Rhodon Asiaticus, ipsius Tatiani quondam discipulus, contra se easdem quæstiones in libro separato perspicuè soluturum promittit. Euseb. l. V, c. XIII.

XXCII. Non negamus quidem nos, in Scripturis esse, ut de epistolis Paulinis Petrus loquitur, *divina verba, sive quædam explicatu difficiliora, ad domandam labore superbiæ, ut optimè scribit Augustinus, & intellectum à fastidio removendum, cui faciliè investigata plerumque vilescunt.* Nam magnificè & salubriter Spiritus S. ita scripturas modificavit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus fastidia detergeret.

XXCIII. Hoc autem idem Doctor rectè subjungit: *Nihil serè de illis obscuritatibus eruitur, quod non alibi dictum clarissimè reperiatur. Ante omnia igitur opus est Dei timore converti ad cognoscendam ejus voluntatem.* - Nos nihil aliud dicimus, nisi quod huc dicit & docet Augustinus, nempe opem divinam esse implorandam, locum cum lo-

S. SCRITURÆ
PERSPICUITAS.
lib. 3, c. 2.

2 Pet. 3, 16.

l. 2. de doct.
Christi c. 6.

cap. 9. co, antecedentia cum consequentibus conferenda & consideranda, ut ad obscuriores loquutiones illustrandas de manifestioribus sumantur exempla, & certarum sententiarum testimonia dubitationem de incertis auferant.

ibid. **XXCIV.** Theſin itaque aliam non ponimus præter eam, quam poſuit Auguſtinus, nimirum hanc: *In iis, quæ aperte in Scripturâ poſita ſunt, inveniuntur illa omnia quæ continent fidem moresque vivendi.*

XXCV. Eamque non niſi ex ipſâ Scripturâ probabimus. Deut. xxx, 11 dicit Dominus: *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodiè, non occultum eſt à te, neque longinquum eſt. Non in cælo eſt, ut dicas: Quis aſcendet pro nobis in cælum, & capiet illud nobis, & audire faciet nos illud, &c.* Paulus 2 Cor. iv, 3: *Si opertum eſt Euangelium noſtrum, iis, qui pereunt, opertum eſt.*

XXCVI. Quod ſi tota Scripturæ lux & intelligentia dependeret ab Eccleſiâ, cur ipſa diceretur lucerna pedibus noſtris, Pſal. cxix, 105; lucerna ſplendens in obſcuro loco, 2 Pet. i, 19; cur juberemur ſcrutari Scripturam Ioan. v, 39, ſi intelligi non poſſet?

XXCVII. Et certè fuit tempus, quo nulla in Scripturas exſtiterunt Commentaria: quæ hodiè exſtant antiquiſſima, Origenem habent auctorem; neque ulla fortè ante ipſum fuerunt. Si itaque tunc ita obſcuræ non fuerunt, ut abſque Commentarijs intelligi potuerint, unde nunc illis tanta obſcuritas?

XXCIX. Porrò Eccleſia & Patres articulos fidei ex Scripturâ probant: unde Conſtantineſis in ſynodo Nicenâ, *literarum divinitus inspiratarum testimoniis*, inquit, *res in quaſtionem adductas diſſolvamus.* Scripturam itaque ambigam

Theod. l. i.
hiſt. cap. 7.

biguam & obscuram esse non oportet, alioquin ridiculæ forent istæ probationes & dissolutiones.

XXCIX. Et si Scriptura obscura, culpa redundabit in Spiritum S. qui apertius scripsisse vel noluit, vel non potuit. Hoc non dixerint: sed nec illud, pugnat enim cum fine scribendi, qui est nostra doctrina, Rom. xv, 4.

XC. Scriptura itaque ita obscura non est, ut à bellatore illo Romano, non ex ipsâ ejus sensus peti debeat. Ex ipsâ autem petere, est à Spiritu S. petere, qui auctor est scripturarum. Legem verò optimè interpretatur, qui legem tulit. Ergò & Scripturam optimè interpretabitur Spiritus S. in scripturis loquens. Atque tunc eodem spiritu & sensu intelligentur & explicabuntur, quo scriptæ fuerunt.

XCI. Laudantur Berrhoënses Act. xvii, ii, quòd Scripturas scrutarentur, num ita se haberent, quæ Paulus docebat. Si itaque Apostoli doctrina ex scripturis examinata fuit, oportebit juxta easdem aliorum adeoque Ecclesiæ & Pontificis sententias examinare, secundum illud Pauli, πάντα δοκιμάζετε, I Thess. v, 2; & hoc Joannis, I Joan. iv, i, δοκιμάζετε τὰ πνεύματα.

XCH. Quum igitur nulla major esse possit auctoritas quàm Spiritus S. loquentis in Scripturâ; & anathema sit, si vel Angelus de cælo aliud Evangelium prædicaret, Gal. i, 8; homo denique errare possit, studio partium duci, neque ullus tantæ sit auctoritatis, ut fidem in nobis generare vel confirmare queat, hoc verò solus Spiritus S. per Scripturam efficiat: patet etiam de rebus fidei supremum judicium deferendum esse soli Spiritui S. prout in Scripturis loquitur.

XCIII. Quod si Ecclesia suum judicium interponat,

nat, facit hoc auctoritate non propriâ, sed alienâ, & ad hanc normam regulamque adstrictâ & limitatâ, ut fiat illud:
 Ies. 8, 20. *Ad legem & testimonium &c.* Sive itaque de explicatione ipsius Scripturæ sive de dogmatibus controvertatur, *secundum scripturas expositio legitima est, sine periculo & sine blasphemiâ*, ut ait Irenæus l. IV, c. LXIII.

S. SCRIP-
TURÆ
SUFFICI-
ENTIA.

XCIV. Sicut verò de obscuritate, ita quoque insufficientiâ Scripturarum clamitant, ut locus detur traditionibus non scriptis.

IX. 20. v. ult. XCV. Nos econtrâ credimus & statuimus, quod Scripturæ finis sit *fides in Christum & per fidem vita æterna*. Quod si insufficienter doceret, quæ huc pertinent, imperfecta foret. Atque ita à Spiritu S. profecta esset doctrina, per quam finis, in quem tamen ordinata, non posset haberi.

XCVI. Quod autem sufficiens & perfecta sit, ideoque nihil ei addere liceat, multis insuper modis probari potest. Si enim non licuit Judæis ad libros Moysis aliquid addere, Deut. IV, 2, & XII, v. ult. multò minus nobis licebit addere ad Canonem jam constitutum. Ideoque Galat. I, 8. Paulus clarissimè: *Si quis vobis euangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit.* Et de sufficientiâ Scripturæ 2 Tim. 3, 17. testatus, talem esse adseverat, *unde homo Dei perfectus fiat, & ad omne bonum opus instructus.*

XCVII. Ita Psal. XIX, 8. *Lex Domini perfecta, convertens animam; testimonium Domini fidele, dans sapientiam parvulo.*

XCIII. Quæcunque scitu necessaria sunt, continentur dictis & factis Christi. At de ijs omnibus se scripsisse testatur Lucas, Act. I, I. Unde Augustinus: *Quicquid Christus de suis factis & dictis nos legere voluit, hoc scriben-*

i. r. de conf.
Euang. c.
ult.

ben.

Bendum illis (Apostolis) tamquam suis manibus imperavit.

XCIX. Epulo, quum ab Abrahamo fratribus suis adparitiones mortuorum impetrare vellet, responsum tulit: *Habent Mosen & Prophetas, illos audiant.* In Mosehigitur & Prophetis continetur, quodcumque facit ad salutem nostram. Unde Christus: *Scrutamini scripturas, quia videmini in ipsis vitam æternam habere.*

Luc. 16, 29.

Ioan. 5, 39.

C. Quantum verò ad TRADITIONES adinet, ut tandem ad ultimum Pontificiorum perfugium veniamus, sciendum est vocabulum esse æquivocum. Primò Traditio vocari potest quicquid vel scripto vel vivâ voce traditur. Quo sensu tota Scriptura & quidquid ex Scripturâ vivâ voce enarratur & explicatur, traditio est. Act. VI, 14: *τὰ ἔθνη ἀπὸ παραδόσεων ἡμῶν Μωϋσῆος.* Vulgata: *Traditiones, quas tradidit, &c.* II. Testimonium, quod alicui rei perhibetur. Talis traditio est Ecclesiæ testificatio de libris Canonicis. III. Ordinatio rituum externorum & ceremoniarum indifferentium, quæ pro commodo & ratione temporum mutari possunt: de quibus nulla specialia, sed tantum generale hoc præceptum existat: *τὰ ἔθνη πρὸς ἑμὲ οὐκ ἔρχονται, ἵνα κατατάξωμιν ὑμᾶς, ὡς κατὰ τὰ ἔθνη γινώσκω,* I Cor. XIV, v. 26 & 40.

TRADITIONES.

CI. Quartò traditio, ut in hac controversiâ accipitur, articulus aliquis fidei est ad salutem necessarius, qui Scripturâ non contineatur, sed per manus majorum ab antiquitate ad nos usque pervenerit. Hoc sensu traditionem accipiunt Pontificij, & sub ejus involucro, quicquid ex Scripturâ probare non possunt, occultare conantur. Estque una e præcipuis regni Pontificij columnis: atque ægerrimè habet adversarios, quod è servitute hujusmodi commentorum in libertatem nos vindicaverimus. Staphylus itaque: *Si nulla heresis alia excitata esset à Lutherò,*

de concord.
Luther.

thero,

præf. in lib.
de Trad.

thero, abundè id sufficeret, quod docuit nihil amplectendum, præterquam quod Deus ipse expressè, liquidò ac luculenter in sacris Bibliis sive jusserit sive prohibuerit. Certè ad destruendum regnum Pontificium sufficit; neque in eo fallitur: unde etiam Martinus Peresius; Unus hic est, inquit, fons & origo omnium errorum, quòd nihil sit pro certo & indubitato in ijs, quæ ad Christianam adtinent pietatem, à quoquam fidei recipiendum, nisi atramento mortuo in sacris codd. expressum inveniantur. Item: Traditiones sunt caput & seminarium omnium serè controversiarum, quæ hodiè agitantur: & in quo uno si adversarij nobiscum vellet consentire, facilè omnia, quæ nunc vexant Ecclesiam, dissidia sopirentur.

CII. De hujusmodi traditionibus, quoniam supra ostendimus scriptis esse comprehensa, quæcunque nos Deus ad salutem nostram necessaria scire voluit, certum est nihil eas esse, quàm instituta hominum, de quibus Christus Marc. VII, 7, & Matth. XV, 9, ex Jef. XXIX, 13: *Frustra colunt me, docentes doctrinas, præcepta hominum.* Item Marc. VII, 9: *Pulchrè abrogatis mandatum Dei, ut servetis traditionem vestram.* Item v. 13: *Irritum facientes verbum Dei traditione vestrà, quam tradidistis.* Idem itaque judicium esto de traditionibus Pontificijs, quod de Judaicis, quas Christus Scripturis opponit.

CIII. Et si Veteris T. scriptura ita fuit sufficiens, ut omnes articulos fidei inde probarit Christus, probarint Apostoli, (quorum certè vestigia nos quoque sequi oportet) nunquam non rejectis traditionibus seniorum, quanto magis hoc fieri poterit velamine ablato, & scripturis accessione & luce N. T. auctis?

CIV. Sic Paulus in Synagogâ Judæorum, per tria Sabbata differebat eis ἀπὸ τῶν γενεῶν, Act. XVII, 2. Christus objur-

objurgat discipulos, quòd tardi essent ad credendum omnibus quæ Prophetæ locuti essent, Luc. xxiv, 25. Vicissim Paulus testatur, se credere omnibus quæ in Lege & Prophetis scripta sunt, Act. xxiv, 14. Et alio loco: *Auxilium nactus à Deo usque in hodiernum diem sto testificans cum parvis tum magnis à deo datus & servus, nihil extra dicens, quàm quæ futura Prophetæ loquuti sunt & Mosch,* Act. xxvi, 22.

CV. - Quæcunque igitur credenda & prædicanda sunt, ea habentur in scripturis Propheticis, & quæ cum his consentiunt Apostolicis, sicut dicit Paulus suum Evangelium promissum per Prophetas in scripturis sanctis, Rom. I, 2. Nihil itaque extra eas credendum aut prædicandum.

CVI. Omitto nunc, ne nimis prolixus sim, quòd olim antiqui Hæretici, sicut hodiè Pontificij, quando testimonia scripturarum eos defecerunt, ad traditiones confugerint; quòd traditiones oblivioni & interitui obnoxia sint; quòd ob perversitatem & negligentiam hominum servari integræ non possint, unde Chryso-
Hom. I. in
Matth.
 stomus scripturis opus esse dicat, quia multi doctrinam corrumpant: atque ideo traditionibus nihil incertius esse aut infirmius, quum tamen fundamentum fidei certum oporteat esse ac firmum.

CVII. Demum adduci possent testimonia Sanctorum Patrum, ut eò magis omnibus innotesceret, quemadmodum fuci illi & malè feriatu hæretici latibula traditionum quaesiverunt: ita sinceros doctores nihil præter scripturas recepisse, earumque plenitudinem, ut Ter-
lib. adv.
Hermog.
 tullianus loquitur, adorasse & veneratos esse.

CVIII. Origenes tract. xxv in Matth. *Debemus ad testimonium omnium verborum quæ proferimus in doctrinâ,*
 M proferre

proferre sensum scripturæ quasi confirmantem quem exponimus sensum. Sicut enim omne aurum quodquod fuerit extra templum non est sanctificatum: sic omnis sensus qui fuerit extra divinam scripturam, quamvis admirabilis videatur quibusdam, non est sanctus, quia non continetur à sensu scripturæ. Cyrillus in cap. ult. v. ult. Joannis: Non omnia quæ fecit Dominus scripta sunt, sed quæ scribentes putarunt sufficere tam ad mores quàm ad dogmata, ut rectâ fide, operibus & virtute rutilantes ad regnum cælorum perveniamus in Jesu Christo. Augustinus in eundem locum: Electa sunt quæ scriberentur, quæ saluti credentium sufficere videbantur. Hieronymus: Quod de scripturis auctoritatem non habet, eadem facilitate contemnitur, quâ probatur. Item: Alia quæ absque auctoritate & testimonijs scripturarum, quasi traditione Apostolicâ, spontè reperiunt atque confingunt, percutit gladius Dei.

tract. 49. in
Joan.
Comm. in
23. c. Matth.
in 1. cap.
Hagg.

2, 2. quæst.
1. art. 9.

quæst. 2.
prol.
quæst. 3.

CIX. Sed nolumus molesti esse citandis Patribus; tantum è Scholasticis inferiorum ætatum scriptoribus, præcipuis ecclesiæ Pontificiæ doctoribus, quædam adducemus. Thomas ita sibi alicubi objicit: *Sacra scriptura est regula fidei, cui nec addere nec subtrahere licet. Ergo illicitum fuit symbolum constituere quasi regulam fidei post S. Scripturam editam.* Solvit autem ita ut antecedens concedat, dicatque *Veritatem fidei in S. Scripturâ diffusè contineri, è quâ ut eliciatur requiri longum studium & exercitium: quoniam verò plerique alijs negotijs occupentur, necessarium fuisse ut ex sententijs S. Scripturæ aliquid manifestum summarîè colligeretur: quod quidem non est additum S. Scripturæ, sed potius ex S. Scripturâ sumtum.* Scotus expressè dicit: *Patet quod S. Scriptura sufficienter continet doctrinam necessariam viatori.* Item: *Sicut Theologia beatorum habet terminum, ita & nostra ex voluntate Dei revelantis. Terminus autem præfixus est eorum*

rum

rum quæ sunt in S. Scriptura, quoniam sic habetur Apoc. ult. Qui adposuerit ad hæc, adponet ei Deus plagas, quæ adponuntur in libro isto. Igitur Theologia nostra de facto non est nisi de his quæ continentur in Scripturâ, & de his quæ possunt elici ex ipsâ. Bonaventura: Est additio, in quâ additum est contrarium; & est, in quâ additum est diversum; & est, in quâ additum est consonum. Prima est erroris; secunda præsumtionis, quia præsumtio est dicere aliquid in S. Scripturâ omnino diversum ab his, quæ in eâ expressa sunt. Tertia fidelis instructionis, quia quod implicitum est, explicat. Durandus: Continentia S. Scripturæ fidei mensuram exprimit. Idem III, dist. xxvi, q. II. docet nihil addendum esse supra S. Scripturam, nisi quod eam elucidet & declaret. Gregorius Ariminensis: Discursus propriè Theologicus est, qui constat ex dictis sive propositionibus in S. Scripturâ contentis: vel ex his quæ deducuntur ex eis: vel saltem ex alterâ hujus. Item: Ceterarum veritatum scilicet non sequentium ex dictis S. Scripturæ nullam dico esse conclusionem Theologicam. Hoc autem probatur ex dictis Augustini XIV de Trinit. cap. I; ubi dicit, se huic scientiæ tribuere, non quidquid ab homine sciri potest: sed illud tantum quo fides saluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roboratur. Sed constat quod quodlibet tale vel expressè secundum se continetur in scripturâ, vel ex contentis in eâ deducitur: alioquin non ipsa sufficeret ad nostram salutem, & nostræ defensionem fidei &c. Petrus de Alliaco, Cardinalis Cameracensis: Tunc solum dicimus aliquid Theologicè probari, quando ex dictis S. Scripturæ concluditur. Item: Principia Theologica sunt ipsæ sacri canonis veritates, quoniam ad ipsas fit ultima resolutio Theologici discursus; & ex eis primò singulæ conclusiones Theologicæ deducuntur. Gab. Biel: Omnia credenda in Scripturâ Canonica continentur.

in prol. ad lit.

præf. in M. sent.

prol. q. 1. a. 2.

1. sent. qu. 1. a. 3. EE.

3. dist. 25. q. un. a. 1. not. 1.

CX. Ex hisce nemini obscurum esse potest, eos qui hoc seculo Romanum Apollinem venerantur, non tantum ab antiquioribus, & quibuscumque fanioribus, verum à semet & suâ ipsorum factione dissentire; & sufficientiam Scripturarum à suis magistris constanter adfertam nunc oppugnare non nisi è desperatione, quòd intelligant malam causam aliter defendi non posse, atque ideò ut cum rectè sentientibus videantur strenuè depugnasse, fulminibus in propria viscera sævire.

Deus nos in veritate conservet.

DISPUTATIO V.
DE PECCATO.

THESIS I.

Voluntatem Dei de nobis servandis & liberandis è malis in quæ præcipites dati sumus, rectè cognoscemus ex sacrâ scripturâ, ejus voluntatis teste ac indice; ubi priùs quodnam illud malum, & quotuplex, & quale, ex eadem cognoverimus.

II. Peccatum igitur quum sit quod nos Deo invidios reddat, & ab ejus gratiâ seclusos miseriarum & pœnarum reos faciat, de peccato hoc loci tractationem instituemus, ut eò commodiùs cognito morbo, de remedijs cogitemus, & qualia ea nobis divinitùs concessa sint, consideremus.

III. Peccatum benè & perspicuè describit Joannes: *ἡ ἀμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία.* Quicquid igitur contra legem Dei est, peccatum est, sive sit commissio, sive omissio, sive habitus, sive dispositio, sive privatio, sive conascatur, sive agatur.

IV. Sum-

PECCA-
TUM.
1. Ep. cap 3.
v. 4.